

Het cultuurconflict (2)

Columns - 13 juni 2018 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

Midden in de nacht moet ik ineens aan de film 'Turks Fruit' (1973) denken, aan die scene waarop Rutger Hauer met Monique van der Ven achterop vrolijk lachend en alle regels negerend door de straten van Amsterdam fietste. Niet omdat ik op Rutger Hauer zou lijken, al heb ik inderdaad een roodharige schone achterop (mijn vrouw), maar omdat hier, midden in Berlijn, niets Nederlandser voelt dan wat ik nu doe: op de fiets lachend door rood rijden.

Het ligt natuurlijk aan de stemming van de avond, dat ik bij zo'n nachtelijk fietstochtje in de Duitse hoofdstad aan eerbiedwaardig Nederlands cultuurgoed moet denken. We komen net van een zware debatavond over het nieuwe boek 'Deutsch, nicht dumpf. Ein Leitfadens für aufgeklärte Patrioten'. De schrijfster is Thea Dorn, als literatuurcritica onder andere bekend van het nieuwe [Literarische Quartett](#) (ZDF).

Dorn neemt een positie in die in de Duitse culturele elite niet vaak te horen is: het boek is in feite een soort handleiding voor het 'links-liberale' *Bildungsbürgertum* hoe het omstreden begrip *Leitkultur* positief kan worden ingevuld, zonder direct in de wrokkige rechterhoek te belanden.

Een van haar voorbeelden gaat over het juridisch beoordelen van culturele verschillen. Ze spreekt over de neiging van sommige Duitse rechters een 'culturele korting' op straffen te geven, iets wat volgens haar voortkomt uit een misplaatst 'begrip' voor sommige culturele gebruiken van migranten - waarbij ze als meest extreme voorbeeld een recente uitspraak over een eermoord geeft.

Voor Dorn dient de wet boven het cultuurverschil te staan. Dat lijkt me voor het huidige Duitsland, waar sinds de vluchtelingencrisis van 2015 een merkbare verwarring is ontstaan, een zeer nuttige herinnering. Toch merk ik dat ik zelf soms stiekem ook een bepaalde 'culturele coulantie' bij de Duitsers probeer op te wekken. Een Berlijnse politie-agent hield mij onlangs aan, omdat ik - in een compleet uitgestorven woonwijk - door rood was gefietst. Als laatste redmiddel probeerde ik hem uit te leggen dat ik er niets aan kon doen, omdat ik uit Amsterdam kom.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

Het is een cliché natuurlijk, maar daardoor nog niet minder waar. De wet is in beide landen gelijk, maar de omgang met het rode stoplicht voor fietsers en voetgangers verschilt. In Nederland mag je ook niet op de fiets door rood rijden, maar in Amsterdam blijken zich daar slechts weinigen aan te houden. In Duitsland valt over het rode fiets- en voetgangersstoplicht daarentegen allerm minst te onderhandelen, zelfs niet in een verlaten woonwijk - al was het vroeger nog erger. Een bekende anekdote uit de jaren negentig luidt: 'Wat is Berlijn? Dat zijn vijf punkers die 's nachts voor het voetgangersstoplicht wachten'.

Over het waarom van dit cultuurverschil zijn lappen tekst geschreven. Het komt erop neer dat de Duitser bedeesd zou doen wat hem van hogerhand gezegd wordt, terwijl de Hollander zelf wel beslist hoe hij oversteekt.

De Berlijnse agent moest helaas helemaal niet begripvol om mijn verhaal lachen. Ik kreeg een fikse bekeuring, en daarna heb ik me inderdaad een paar weken keurig aan de Duitse gewoontes aangepast. Ik meende zelfs al volledig geassimileerd te raken - totdat ik in gesprek kwam met een nieuwe buurman in mijn huis.

Hij blijkt ambtenaar voor de ontwikkeling van fietsverkeer in Berlijn. Hij is een bewonderaar van de Nederlandse *Fahrradkultur*, zoals hij dat noemt, en vertelde enthousiast over een onderzoek waaruit zou blijken dat de Nederlandse 'anarchistische' fietsmethode in grote steden heeft geleid tot een betere aanpak van de verkeersdrukke dan de Duitse 'gehoorzame' methode. In Utrecht en Amsterdam worden op sommige tijdstippen stoplichten zelfs uitgezet, om fietsers niet zinloos op te houden.

Met andere woorden: vasthouden aan een heersende regel levert niet altijd het meeste op. Het fietsvoorbeeld wijst daarmee op niets minder dan het grote dilemma in het debat over culturele identiteit: 'culturele korting' bij rechtspraak is niet goed, maar een te star vasthouden aan de eigen gewoontes is dat ook niet. Soms wijzen juist buitenstaanders erop wat er effectiever kan.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/26461/het-cultuurconflict-2>